

Miesięcznik TNOiK
Założył Karol Adamiecki w 1926 r.

Sytuacja firm sektora MSP w ocenie przedsiębiorców

<https://doi.org/10.33141/po.2003.02.05>

Przegląd Organizacji, Nr 2 (757), 2003, ss. 25-28
www.przegladorganizacji.pl
Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Iwona Markowicz, Danuta Miłaszewicz, Ewa Putek

Funkcjonowanie każdej gospodarki rynkowej oparte jest przede wszystkim na małych i średnich przedsiębiorstwach (MSP). W Unii Europejskiej sektor małych i średnich przedsiębiorstw jest postrzegany jako strategiczny ze względu na jego znaczenie w procesie tworzenia nowych miejsc pracy oraz w procesie wzrostu gospodarczego¹. Małe i średnie firmy charakteryzują się licznymi zaletami, mającymi istotny wpływ na rozwój aglomeracji miejskich. Są one źródłem nowych miejsc pracy, co przy obecnym bezrobociu ma wielkie znaczenie. Występują w nich bardziej bezpośrednie i mniej antagonistyczne stosunki pracy.

Do ważniejszych cech małych i średnich firm zaliczyć można również ścisły związek między rentownością firmy a dochodem właściciela (jedność własności i bezpośredniego kierowania), jedność własności i kontroli (ryzyko prowadzenia działalności ponosi właściciel), możliwość szybkiego podejmowania decyzji dzięki małym rozmiarom (szybszy przepływ informacji, częstsze kontakty pomiędzy pracownikami i właścicielem, brak rozbudowanej biurokracji), duża elastyczność w dostosowywaniu się do potrzeb rynku (potrzeb klienta), szybkość reakcji na zmiany zachowań tak zwanego otoczenia firmy, niska kapitałochłonność (powstanie małej firmy wymaga mniejszych środków inwestycyjnych niż bu-

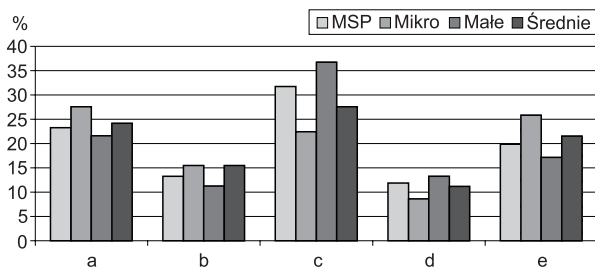
dowa dużego przedsiębiorstwa, czego efektem jest krótszy okres tworzenia firmy), twarda dyscyplina finansowa. Do niedawna podmioty należące do sektora MSP z reguły skupiały swoją uwagę na rynkach lokalnych i regionalnych, na nich dostrzegając potencjalnych konkurentów. Obecnie firmy te powinny brać pod uwagę różnorodne skutki procesu globalizacji, wpływające na warunki ich działania, ale dające także im możliwość konkurowania na rynku globalnym².

W 2001 roku przeprowadzono ankietę wśród przedsiębiorców szczecińskich. Odpowiedzi na nią uzyskano z 399 firm należących do sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Ze względu na specyfikę firm mikro, ankietę do nich skierowaną sformułowaną została nieco inaczej niż ankietę dla pozostałych przedsiębiorstw. Do oceny wybrano zatem odpowiedzi na te pytania, które wystąpiły w obu ankietach. Strukturę badanych podmiotów prezentuje tabela.

Tab. Struktura badanych podmiotów wg wielkości przedsiębiorstwa

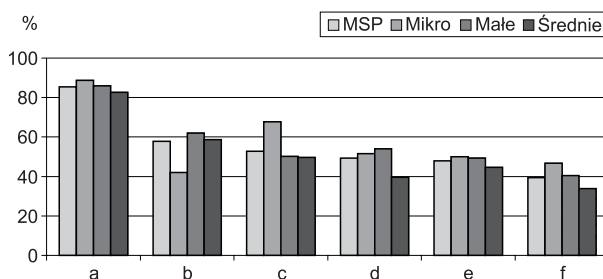
Wyszczególnienie	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie
Liczba zatrudnionych	1–250	1–9	10–49	50–250
Liczba podmiotów	399	62	215	122

Źródło: obliczenia własne.

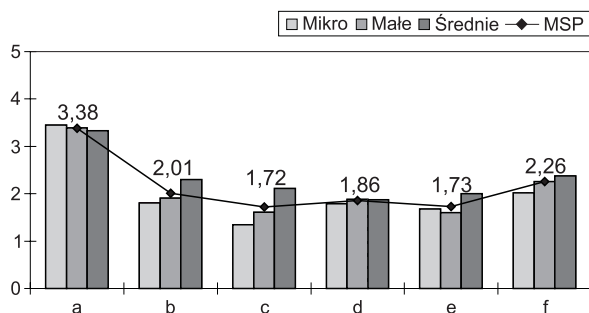
Wykres 1. Szczecin jako rynek atrakcyjny dla inwestorów krajowych i zagranicznych

a – tak, b – tak, ale po przystąpieniu do Unii, c – nie, d – tylko w niektórych sektorach, e – brak zdania.

Wykres 2. Najważniejsze aktualne problemy warunkujące sprawność funkcjonowania firmy

a – niestabilne warunki gospodarcze i uregulowania prawne, b – brak zasobów finansowych i trudności w ich pozyskaniu, c – brak wsparcia dla podmiotów ze strony władz miasta, d – brak zaufania do partnerów gospodarczych, trudności z ustaleniem ich wiarygodności, e – nieskuteczność działań sądownictwa, f – niska skuteczność rozwiązań w obszarze prawno-podatkowym.

Wykres 3. Niedostatek zasobów w firmie oceniany w skali od 0 (nie ma braków) do 5 (dotkliwy brak). Średnia arytmetyczna udzielonych odpowiedzi

a – zasoby finansowe, b – nowoczesne maszyny i urządzenia, c – nowoczesna technologia, d – wiedza o skutecznych metodach i technikach zarządzania, e – systemy informatyczne, infrastruktura informatyczna, f – pracownicy o odpowiednich kwalifikacjach.

Artykuł prezentuje poglądy przedsiębiorców dotyczące oceny sytuacji firm sektora MSP na rynku szczecińskim.

Prawie co trzecia badana firma uważa Szczecin za rynek nieatrakcyjny dla inwestorów krajowych i zagranicznych (porównaj wykres 1). Spośród respondentów 20% nie ma wyrobionego zdania na ten temat, a jedynie 23% uznaje Szczecin za atrakcyjny dla inwestycji. Nieco inaczej postrzegają to zagadnienie firmy najmniejsze, spośród których 28% wysoko ocenia atrakcyjność Szczecina, 26% nie ma na ten temat wyrobionej opinii, a 22% uważa miasto za nieatrakcyjne miejsce inwestycji.

Firmy sektora MSP w swojej działalności napotykają wiele problemów. Problemy warunkujące sprawność funkcjonowania firm uznane przez ankietowanych przedsiębiorców za najważniejsze prezentuje wykres 2. Spośród problemów wymienionych w ankiecie wszyscy przedsiębiorcy, bez względu na wielkość firmy, uznali za najistotniejsze niestabilne warunki gospodarcze i uregulowania prawne. Niemalże wszystkie spośród wskazanych problemów mają w stosunku do przedsiębiorstw charakter zewnętrzny. Natomiast za najmniej istotne uznano te problemy, które wynikają z działania samych przedsiębiorstw i są to:

- niska skuteczność zarządzania operacyjnego firmą,
- niejednoznaczne określenie obowiązków i odpowiedzialności,
- niska skuteczność działań eksportowych,
- nieefektywny obieg informacji,
- niezadowalające funkcjonowanie systemów informatycznych.

Jednym z problemów, z jakim borykają się przedsiębiorstwa sektora MSP są braki zasobów niezbędnych do właściwego ich funkcjonowania. Najdotkliwiej odczuwany jest brak zasobów finansowych, co potwierdza dalsza analiza źródeł i sposobów finansowania firm. Ocenę stopnia niedostatku poszczególnych zasobów prezentuje wykres 3. Braki poszczególnych zasobów ankietowani oceniali w skali od 0 (nie ma braków) do 5 (dotkliwy brak). Należy zauważyć, iż niedostatek nowoczesnych maszyn, urządzeń i technologii najbardziej dostrzegają firmy średniej wielkości. Podobnie jak niedostatek zasobów przedsiębiorstw, również niedostatek metod zarządzania właściciele firm oceniali w takiej samej skali. Najwyżej, choć na średnim poziomie, oceniono niedostatek metod analizy i planowania marketingowego oraz metod zarządzania strategicznego. Wskazywałoby to na niestosowanie tych metod lub ich niską skuteczność.

Jednym z czynników szerokiego otoczenia firm są obecnie procesy globalizacyjne, postępujące bardzo szybko i obejmujące swym zasięgiem wszystkie podmioty. Powszechność tych procesów dotyczy wszystkich gospodarek narodowych i uczestniczących w nich przedsiębiorstw, ponieważ ostatecznym weryfikatorem sprawności firm i całej gospodarki jest obecnie rynek globalny, światowy. Dlatego też przedsiębiorstwa muszą działać z myślą o tym rynku, ponieważ aktywność na nim zwiększa ich szanse przetrwania. Oznacza to, że firmy muszą uwzględniać wpływ procesu globalizacji na swoją działalność. Jednak większość badanych przedsiębiorstw traktuje proces globalizacji jako zjawisko toczące się obok nich i nie wpływające na postawy, zachowanie się i decyzje poszczególne.

gólnych firm. Problemu globalizacji nie dostrzega ponad 41% badanych firm, deklarując, że nie uwzględniają wpływu globalizacji w swojej działalności. Przeważają w tym firmy mikro, gdyż połowa z nich jest tego zdania. Prawie 27% ankietowanych przedsiębiorców rzadko uwzględnia wpływ globalizacji na funkcjonowanie firmy, a pozostali czynią to często ze względu na zagrożenia lub korzyści (porównaj wykres 4.). W firmach mikro, jeśli już uwzględnia się wpływ omawianego procesu, to częściej ze względu na korzyści, jakie może przynieść, w przeciwieństwie do podmiotów małych i średnich, częściej dostrzegających związane z nim zagrożenia. Za jedną z miar uczestnictwa przedsiębiorstw w procesie globalizacji można uznać udział eksporterów w ogólnej liczbie firm. Udział ten wśród badanych przedsiębiorstw wynosi średnio 27%, przy czym maleje on wraz z wielkością przedsiębiorstwa i wynosi dla średnich 28,7%, dla małych 27% i dla mikropodmiotów 25,2%.

Niedostrzeżenie lub bagatelizowanie wpływów globalizacji na działalność przedsiębiorstw oznacza, że badane podmioty nieprawidłowo interpretują rzeczywistość gospodarczą, w jakiej przyszło im działać. Jednocześnie jednak 85% badanych firm deklaruje, że najważniejszym źródłem informacji o ich otoczeniu jest właśnie obserwacja rzeczywistości gospodarczej. Ponad połowa przedsiębiorstw informacje te zdobywa także czytając prasę i literaturę fachową oraz uczestnicząc w targach, wystawach i sympozjach. Analiza udzielonych odpowiedzi wskazuje na brak współpracy między podmiotami gospodarczymi a placówkami naukowo-badawczymi, gdyż publikacje tych placówek są bardzo rzadko wykorzystywane przez podmioty jako źródło informacji o otoczeniu.

Jako najważniejszy czynnik makroekonomiczny mogący być szansą dla firm w najbliższej perspektywie wszyscy ankietowani, bez względu na wielkość przedsiębiorstwa, uznali popyt wewnętrzny, licząc na jego wzrost (prawie 60%). Przy czym im mniejszy podmiot, tym większą wagę przykładają do tego czynnika. Kolejność następnych czynników różniła się w poszczególnych grupach przedsiębiorstw. W firmach mikro wymieniono:

- stopę podatkową (52%),
- regionalne układy gospodarcze (49%),
- działania administracji państwowej i samorządowej (44%).

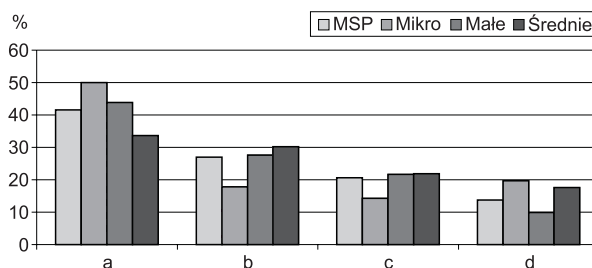
W przedsiębiorstwach małych wskazano:

- stopę wzrostu produktu krajowego brutto (48%),
- działania administracji państwowej i samorządowej (46%),
- stopę podatkową (42%).

Dla średnich podmiotów kolejność czynników była następująca:

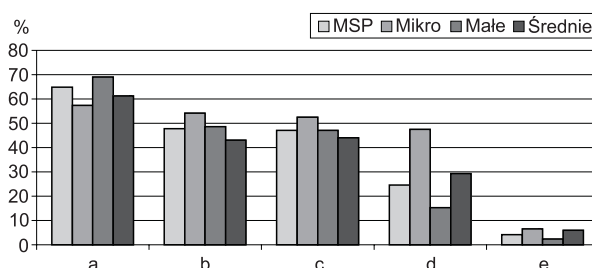
- działania administracji państwowej i samorządowej (47%),
- integracja z Unią Europejską (43%),
- rozwiązania legislacyjne (42%).

Z analizy odpowiedzi wynika, że duże znaczenie dla przedsiębiorstw mają działania administracji państwowej i samorządowej, przy czym im większe firmy, tym większą wagę przykładają do tego czynnika, licząc na udogodnienia i pomoc ze strony władz. Za najmniej istotne czynniki wszystkie firmy uznały nowe

Wykres 4. Uwzględnianie wpływu globalizacji w działalności firmy

a – nie dotyczy, b – rzadko, c – często, gdyż stanowi zagrożenie dla firmy, d – często, ze względu na korzyści dla firmy.

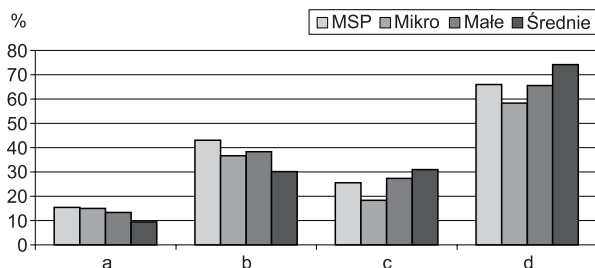
Wykres 5. Czynniki, które mogą zagrozić pozycji firmy na rynku w perspektywie 2-3 lat

a – mały popyt wewnętrzny, b – konkurencja firm krajowych, c – konkurencja firm zagranicznych, d – przestarzały majątek, e – brak zagrożeń.

techniki informatyczne i telekomunikacyjne oraz ruchy ekologiczne na rzecz ochrony środowiska.

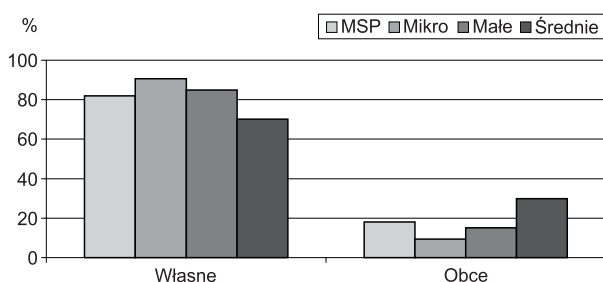
Wśród czynników, które mogą w największym stopniu zagrozić pozycji firmy na rynku w perspektywie 2-3 lat, badane firmy uznały za najważniejsze: mały popyt wewnętrzny (prawie 65% przedsiębiorstw), konkurencję firm krajowych (48%) i konkurencję firm zagranicznych (47%) oraz posiadanie przestarzałego majątku (25%). Im mniejsze przedsiębiorstwo, tym bardziej obawia się konkurencji podmiotów krajowych i zagranicznych (porównaj wykres 5), a mikropodsiębiorstwa wskazują ponadto małą elastyczność prowadzonej działalności jako ważny czynnik zagrażający ich pozycji na rynku. Mimo że prawie połowa przedsiębiorstw obawia się konkurencji ze strony firm zagranicznych, to tylko 10% badanych podmiotów dostrzega w imporcie produktów konsumpcyjnych zagrożenie dla swojej działalności. Żadnych zagrożeń dla swojej pozycji na rynku nie widzi jedynie 4% badanych firm.

Jak wynika z analizy udzielonych odpowiedzi posiadanie przestarzałego majątku jest ważnym zagrożeniem dla badanych podmiotów, mimo że w ostatnich 2-3 latach aż 77% firm zrealizowało inwestycje. Celem tych inwestycji najczęściej były: wzrost zdolności produkcyjnych (63%), wyposażenie administracji, np. sprzęt komputerowy (58%), obniżenie kosztów działalności (50%), poprawa warunków pracy

Wykres 6. Preferowany sposób nabywania środków trwałych

a – leasing finansowy, b – leasing operacyjny, c – kredyt, d – zakup za gotówkę.

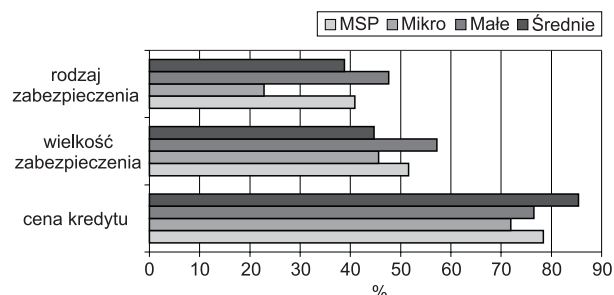
Wykres 7. Źródła finansowania działalności przedsiębiorstw

(45%) oraz poprawa jakości wyrobów (37%). Preferowanym sposobem nabywania środków trwałych przez badane przedsiębiorstwa jest zakup za gotówkę (wykres 6).

Badane podmioty uznały niedostatki zasobów finansowych za istotny problem swojego funkcjonowania, ale jednocześnie prawie 40% z nich deklaruje, że nie odczuwa zapotrzebowania na kredyt. Za główne źródło finansowania badane przedsiębiorstwa wskazują środki własne, stanowiące prawie 82% funduszy przeznaczanych na swoją działalność (wykres 7). Taka sytuacja może wynikać z faktu, że większość przedsiębiorstw skupia swoje działania na bieżących problemach, warunkujących możliwość przetrwania na rynku, a nie na problemach rozwojowych. Uwarunkowane to jest obecną sytuacją gospodarczą w kraju.

Firmy wykazujące zapotrzebowanie na kredyt potrzebują przede wszystkim kredytu odnawialnego (47%), a jedynie 25% kredytu inwestycyjnego powyżej 3 lat oraz 11% krótkoterminowego kredytu inwestycyjnego. Większość badanych podmiotów odczuwa brak zasobów finansowych i potrzebę korzystania z kredytów, ale jednocześnie wskazuje na wiele barier w ich pozyskaniu. Do najważniejszych zaliczono: cenę kredytu, wielkość i rodzaj jego zabezpieczenia. Bariery te mają różne wagi dla poszczególnych grup badanych przedsiębiorstw (wykres 8).

Cała dekada lat 90. była w Polsce okresem dynamicznego rozwoju przedsiębiorstw sektora MSP. Dynamika ilości działających firm tego sektora uległa jednak obniżeniu w ostatnich latach. Przyczyniła się do tego przede wszystkim zaistniała sytuacja makro-

Wykres 8. Najważniejsze bariery w pozyskiwaniu kredytów bankowych

ekonomiczna w naszej gospodarce, czego wyraz dały badane przedsiębiorstwa, wskazując najważniejsze szanse i zagrożenia ich pozycji na rynku. Respondenci uznali zarówno za najważniejszą szansę, jak i najważniejsze zagrożenie wielkość popytu wewnętrznego.

Mimo deklaracji szerokiego wsparcia firm tego sektora ze strony różnych zagranicznych i krajowych programów oraz funduszy badane podmioty wskazują na złą sytuację, w jakiej znajdują się obecnie. Przede wszystkim brakuje im zasobów finansowych, które mogłyby być wykorzystane na ich rozwój i działalność innowacyjną. Wskazują na niestabilność warunków gospodarowania i wynikające z tego utrudnienia ich działalności. Liczą na większe wsparcie ze strony władz centralnych i regionalnych.

Niewielka część szczecińskich przedsiębiorstw z sektora MSP zdaje sobie sprawę z całej złożoności warunków, w jakich przyszło im działać, czego potwierdzeniem jest niedostrzeganie przez nich wpływu procesu globalizacji na ich działalność. W sferze gospodarczej proces ten związany jest przede wszystkim z nasileniem się konkurencji, która zwiększy się jeszcze w momencie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Globalizacja stwarza także wiele szans i zagrożeń. Od postawy przedsiębiorców, ich gotowości do wykorzystywania tych szans i neutralizacji zagrożeń uzależnione jest dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstw.

Iwona Markowicz, Danuta Miłaszewicz, Ewa Putek

PRZYPISY

¹⁾ Szerszy opis funkcji małych i średnich przedsiębiorstw znaleźć można np. w pracy [1, 3].

²⁾ Zob. [2].

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Badanie rentowności i żywotności małych firm w województwie szczecińskim*, pr. zb. pod red. J. HOZERA, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1997.
- [2] KLICH J., *Małe i średnie przedsiębiorstwa wobec wyzwań globalizacji*, „Przegląd Organizacji” 2002, nr 7/8.
- [3] LIMANSKI A., *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w restrukturyzacji i integracji polskiej gospodarki z Unią Europejską*, „Przegląd Organizacji” 2002, nr 5.
- [4] *Przedsiębiorczość i rozwój firm*, red. J. TARGALSKI, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1999.

Autorki: dr I. Markowicz, dr D. Miłaszewicz, mgr E. Putek – Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Szczecińskiego.